

Képviselő-testületi előterjesztés

Előterjesztő: Kiss Attila *polgármester*

Tárgy: A Hajdúböszörményi Települési Értéktár Bizottság elnökének beszámolója

Ügyintéző: Dr. Molnár Szabolcs János

Iktatószám: - /2023.

Melléklet: 1 db

Feladatot jelent: Hatósági Osztály

Véleményező bizottság: -

Népjóléti, Ifjúsági és Sport Bizottság
Oktatási és Művelődési Bizottság

Bizottsági elnök:

Czeplédi János
Bodnár Margit

Egyéb véleményező szerv:

-

Törvényességi véleményezésre benyújtás időpontja: 2023. június 12.

Törvényességi ellenőrzést végezte:

Dr. Kovács Erzsébet *osztályvezető*

Látta:

Koláné Dr. Markó Judit *jegyző*

Egyéb meghívottak:

Varjasi Imre *elnök*

Nyilvános ülés

**Hajdúböszörmény Város
POLGÁRMESTERÉTŐL**

4220 Hajdúböszörmény, Bocskai tér 1.

(52) 563-259

www.hajduboszormeny.hu

Tisztelt Képviselő-testület!

A magyar nemzeti értékekről és hungarikumokról a 2012. évi XXX. törvény rendelkezik. A törvény 1.§ p) pontja értelmében *települési értéktár*: a települési önkormányzat területén fellelhető nemzeti értékek adatait tartalmazó gyűjtemény; ahol e törvény települési értéktárat említ, az alatt a kerületi értéktárat is érteni kell. A törvény 3.§ (1)-(2) bekezdése szerint a települési önkormányzat települési értéktárat hozhat létre. A települési önkormányzat Települési Értéktár Bizottságot hozhat létre, amely - az e törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározottak szerint - azonosítja a településen fellelhető nemzeti értékeket, létrehozza a települési értéktárat és nyilvántartás céljából megküldi azt a Vármegyei Értéktár Bizottság részére.

Hajdúböszörmény Város Önkormányzatának Képviselő-testülete 170/2013. (VI.20.) Önk. számú határozatával döntött a települési értéktár létrehozásáról. A Hajdúböszörményi Települési Értéktár Bizottság Szervezeti és Működési Szabályzata II.9. pontja szerint a bizottság tevékenységéről a Képviselő-testület előtt félévente beszámol, legkésőbb a félévet követő hónap utolsó napjáig. A beszámoló tartalmazza a beérkezett javaslatok számát és a Hajdúböszörményi Települési Értéktárba felvett nemzeti értékek megnevezését.

Varjasi Imre bizottsági elnök úr a beszámolót elkészítette, mely az előterjesztés 1. számú mellékletét képezi.

Kérem a Tisztelt Képviselő-testületet, az előterjesztést megtárgyalni, a határozati javaslatot szíveskedjen elfogadni. A határozati javaslat elfogadása egyszerű többséget igényel.

HATÁROZATI JAVASLAT

Hajdúböszörmény Város Önkormányzatának Képviselő-testülete a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi törvény, valamint a magyar nemzeti értékek és a hungarikumok gondozásáról szóló 114/2013.(IV.16.) Korm. rendelet alapján megtárgyalta „**A Hajdúböszörményi Települési Értéktár Bizottság elnökének beszámolója**” című előterjesztést és az alábbi döntést hozza:

A Képviselő-testület elfogadja az előterjesztés mellékletét képező beszámolót és megköszöni a bizottság egész éves munkáját.

Határidő: 2023. június 29.

Felelős: Kiss Attila polgármester

Hajdúböszörmény, 2023. június 12.

Kiss Attila
polgármester

Az előterjesztés 1. számú melléklete

Hajdúböszörményi Települési Értéktár Bizottság

Varjasi Imre

elnök

Hajdúböszörmény

Tárgy: Beszámoló a Hajdúböszörményi Települési
Értéktár Bizottság 2022. évi tevékenységéről

Kiss Attila polgármester,

Hajdúböszörményi képviselő-testület tagjai

Hajdúböszörmény

Bocskai tér 1.

4220

Tisztelt Kiss Attila polgármester úr!

Tisztelt Képviselők!

Identitásunk alapjai

**Hajdúböszörmény a város értékeinek megóvását, a hagyományok megőrzését tovább
éltetését, megélését művészeti életének szereplőit, a kultúra különböző területein működő
csoportokat, a civilszférát lehetőségeihez mérten, a település legjobb hagyományaihoz
híven támogatja.**

Mind anyagilag, mind pedig egy-egy produktum bemutatásának lehetőségét megteremtve. A Hajdúböszörményi Települési Értéktár Bizottság olyan éves feladatot valósított meg 2022-ben, amely a böszörményi értéktárba eddig felvett építészeti, kulturális, gasztronómiai, mezőgazdasági, természeti értékeket bemutatta közösségeinknek. Hírelve, hogy Hajdúböszörmény polgárai büszkék múltjukra, hittel vállalják jelenüket és bizakodva tekintenek jövőjük felé. Évek óta látható annak a pozitív hatása, milyen fontos a város

művészeti- kulturális életének, a helytörténet (és sorolhatnánk az értékek hordozóit) egy-egy területének közvetlen támogatása. A Hajdúböszörményben kialakított értékmegőrzés, az ehhez kapcsolódó mecenatúra és annak gyakorlati megvalósulása, Európa bármely településén büszkeséggel töltené el a polgárokat. A város önkormányzata történelmi tradícióinkhoz híven kiemelten támogatja az értékteremtés minden területét. A paletta színes, irodalmi, történelmi, zenei, szociográfiai, képzőművészeti, helytörténeti, néprajzi, régészeti, gasztronómiai, természeti gazdasági- és ipari értékeket őriz a város.

Új utakon - Értékek mentén

Az elmúlt évben a Hajdúböszörményi Települési Értéktár Bizottság több feladatot is megoldott. Új módszereket és metódust is keresve 2022-ben komplex módon is közelítettünk helyi értékeinkhez. Néhányat példát említve:

1. Értéktárba történő javaslat és felvétel, **továbbítás magasabb szintű** értéktárakba.
2. **Publikációk, előadások, tanulmányok** készítése a helyi értékekről.
3. Részvétel értéktári pályázatban. **Négy komponensű megoldással** -kiállítás – könyv - rendhagyó óra - internetes megjelenítés-

Érdemben szeretnénk beszámolni arról, hogy hagyományos tevékenységünk közül például június 13-ai ülésünkön három helyi értéket vettünk nyilvántartásba a kulturális örökség, valamint agrár- és élelmiszergazdaság kategóriában. (2. számú melléklet) Az értékek bővítése mellett a lakosság szélesebb nyilvánossága előtt is szeretnénk volna bemutatni közös értékeinket. Ennek keretében több alkalommal publikáltunk írásokat a Szabadhajdú hetilapban, (néhány példa a teljesség igénye nélkül, *Egy pedagógus portréjához – Dobó Sándor igazgató-tanító, A Baltazárok, Beállottak – adatok a hajdú katonák dicső cselekedeteihez* stb.) illetve a Hajdúsági Tükör negyedéves periodikában is írásokkal népszerűsítettük az értéktárban szereplő személyeket, tárgyakat. (Néhány példa: *Szürkéék taposta országutak, Zseniális*

feltaláló, finom lelkiületű költő, új utakat kereső festő-Veress Ferenc, Néhány szó Kertész László „Szerelmünk ez a föld” verséről, Elődeink dicső jötevője- Báthory Gábor, A hely szelleme – A Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep, A pusztai iskolái – tanyasi iskolák stb.)

E mellett tudományos-ismeretterjesztő előadást és tudományos publikációt is közreadtunk és megjelentettünk a helyi értéktárban felvett értékekről. (Például: A magyar betegség, a TBC., vagy A tüdővész gyógyítása, dr. B. Kiss Julianna tüdő –bel – és gyermekorvos pályaképe alapján stb.)

Hidat verni múlt, jelen és jövő között

Az elmúlt évek tapasztalata alapján feltett szándékunk volt, hogy egy korábbi értéktári könyv és film kiadása és sikere után újabb, bővített kiadványt adjunk az olvasók kezébe. De ezt már más módszerekkel is kiegészítve új, komplex módon szeretnénk volna megvalósítani. Ezért 2022 egyik kiemelt feladata volt, - *amelyet a bizottság sikeresen teljesített*- az Agrárminisztérium pályázatára történő előkészítő munka, a pályázat tartalmi és költségvetési elkészítése. Örömmel tájékoztatjuk a képviselő-testület tagjait, hogy sikeresen kandidáltunk a kiírásra és a döntés értelmében **3 millió forintot nyertünk** elképzeléseink megvalósítására 2022-ben. Tartalmi vonatkozásban a **benyújtott pályázat** a következőket foglalta magában:

1. *A Helyi Értéktár könyvet ismételt kiadjuk 500 példányban, magyar nyelven.*
2. *Honlapfejlesztést valósítunk meg. A honlapra külön szerkesztve, külön „fülön” elhelyezzük a korábban készült DVD anyagot, a felvett értékeket.*
3. *A helyi értékeket bemutató időszaki kiállítást valósítanánk meg. Installáción, fotókkal illusztrálva, enteriőröket berendezve mutatnánk be az értékeket. Tárlókban helyeznénk el az eredeti tárgyakat, bábukon mutatnánk be a viseletet. A kiállítás megnyitóján gasztronómiai programot szerveznénk az értéktárba felvett ételekkel, sütési bemutatóval színesítve a programot.*
4. *Rendhagyó foglalkozásokat tartanánk a helyi iskolák diákjainak, így bővítve a célközönséget.*
5. *Ismeretterjesztő konferenciát szerveznénk a diákokra alapozva. Itt a néprajz, a történelem, a művelődés, gazdálkodás, a gasztronómia témakörében kérnénk fel előadókat, akik e téma alapos ismerői.*

Végezetül szeretnénk megköszönni azok támogatását, akik javaslataikkal, írásaikkal, tevékeny közreműködésükkel segítették a helyi értéktár érdemi működését. Külön köszönetünket fejezzük ki Ignáth Szilviának, a hivatal munkatársának. Tisztelettel kérjük, hogy a jövőben is az ő referatúrájába tartozzon az értéktár munkájának segítése!

Továbbra is biztatunk mindenkit nyújtsanak be javaslatot a bizottsághoz! Mellékeljük az eddig felvett értékeket. **(1. számú melléklet)**

Hajdúböszörmény, 2023. június 7.

Varjasi Imre sk.
Hajdúböszörményi
Helyi Értéktár Bizottság elnöke

A Hajdúböszörményi Települési Értéktárba felvett értékeink

1.	Szilvaslepény	agrár- és élelmiszergazdaság
2.	Mákos kukoricamálé	agrár- és élelmiszergazdaság
3.	Kótt túrós béles	agrár- és élelmiszergazdaság
4.	Kenyérlángos	agrár- és élelmiszergazdaság
5.	Kapros kalács	agrár- és élelmiszergazdaság
6.	Káposztás pogácsa	agrár- és élelmiszergazdaság
7.	Böszörményi paraszt kifli	agrár- és élelmiszergazdaság
8.	Böszörményi lakodalmos béles	agrár- és élelmiszergazdaság
9.	Böszörményi házi kenyér	agrár- és élelmiszergazdaság
10.	Böszörményi dübbencs	agrár- és élelmiszergazdaság
11.	Böszörményi darunyak	agrár- és élelmiszergazdaság
12.	Böszörményi bobajka	agrár- és élelmiszergazdaság
13.	Ferdinánd tekercs	agrár- és élelmiszergazdaság
14.	Kossuth-kifli hajdúsági hagyomány szerint	agrár- és élelmiszergazdaság
15.	Hajdúkerület székháza	épített örökség
16.	Hajdúböszörmény csónak alakú fejfái a Nyugati temetőben	kulturális örökség
17.	Hajdúböszörményi csengők	kulturális örökség
18.	Hajdúböszörmény településszerkezete	épített örökség
19.	Hajdúböszörményi Bronzkincs	kulturális örökség
20.	Báthory Gábor oklevele	kulturális örökség
21.	Böszörményi festett koporsók	kulturális örökség
22.	Hajdúhét	kulturális örökség
23.	Zeleméri földvár	kulturális örökség
24.	Maghy Zoltán Művészház	kulturális örökség
25.	Hajdú katona	kulturális örökség

26.	Hajdúsági Nemzetközi Művésztelep	kulturális örökség
27.	Dr. Oláh Imre kisfilmjei	kulturális örökség
28.	Az alka hazai előfordulását bizonyító preparátum	természeti környezet
29.	Hajdúböszörményi slambuc	egészség és életmód
30.	Bocskai gyógyvíz	egészség és életmód
31.	Othello szőlő	egészség és életmód
32.	Hajdúböszörményi Bocskai téri Református templom	épített környezet
33.	Hajdúböszörményi Római Katolikus templom	épített környezet
34.	Hajdúböszörményi Görögkatolikus templom	épített környezet
35.	Zsinagóga	épített környezet
36.	Baptista Imaház	épített környezet
37.	Baltazar kúria	épített környezet
38.	HAJDÚBÖSZÖRMÉNYI CIFRASZŰR	kulturális örökség, NEMZETI ÉRTÉK IS
39.	Túrós – krumplis lepény (hajdú-bihari hagyomány szerint)	agrár- és élelmiszergazdaság
40.	Tanyasi iskolák	kulturális örökség
41.	Kálvineum	épített környezet
42.	Fürdőkert	kulturális örökség
43.	Kálvin téri református templom	épített környezet
44.	Kálvin téri református templom orgonája	kulturális örökség
45.	Kálvin téri református parókia	épített környezet
46.	Dobó Sándor református tanító életútja	kulturális örökség
47.	Sillye Gábor hajdúkerületi főkapitány életútja	kulturális örökség
48.	Porcsalmy Gyula: Boda Katalin című regénye	kulturális örökség
49.	Városháza épülete	épített környezet
50.	Bocskai szobor	épített környezet
51.	Bocskai gimnázium épülete	épített környezet
52.	Református központi fiúiskola	épített környezet
53.	Csigacsináló Asszonyok Köre	kulturális örökség
54.	Hajdúböszörmény, Bocskai téri református templom opus 400-as Angster orgonája	kulturális örökség

55.	A 100 éves Hajdúböszörményi Torna Egylet	sport
56.	Hajdúböszörmény címere	kulturális örökség
57.	A Hajdú kashkaval sajt	agrár-és élelmiszergazdaság
58.	A Gyöngyvirágos tölgyes	természeti környezet
59.	A Petőfi ház	épített környezet
60.	Baltazár Dezső életműve	kulturális örökség
61.	Fazekas Gábor életműve	kulturális örökség
62.	Maghy Zoltán művészete	kulturális örökség
63.	Szabó Miklós fotóművész munkássága	kulturális örökség
64.	Hajdúböszörmény szőlőskertjeinek porladó, elfeledett értékei	kulturális örökség
65.	Hajdúböszörményi tájházak - skanzen	épített környezet
66.	Kertész László költő munkássága	kulturális örökség
67.	Nagy István zsoltárköltő munkássága	kulturális örökség
68.	Dr. Kiss B. Julianna pályája	kulturális örökség
69.	H Fekete Péter	kulturális örökség
70.	Köles béles	agrár- és élelmiszergazdaság
71.	Vásári vajasperec	agrár- és élelmiszergazdaság

A vastagon szedett értékek bekerültek a Hajdú-Bihar Megyei Értéktárba is. A **Hajdúböszörményi cifraszűr Nemzeti érték is.**

1. H Fekete Péter munkássága

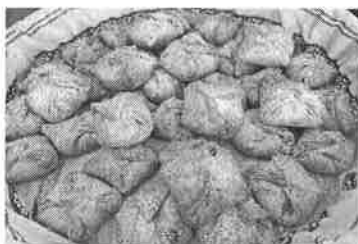

H. Fekete Péter (1880-1966) december 26-án született Hajdúszoboszlón. Magát az egykori szoboszlói hajdúkapitány, Halasi Fekete Péter leszármazottjának tartotta, ezért egész életében következetesen használta nevében a „Halasi” előnév „H” betűjét. Iskoláit Hajdúszoboszlón, Debrecenben és Budapesten végezte. A budai Pedagógiumban szerzett iskolai tanári oklevelet és 1907-ben Nagyváradon kezdett el tanítani az ottani Községi Polgári Fiúiskolában. 1912-ben Nagyszalontára került a Községi Polgári Leányiskolába igazgatónak. Nagyszalontáról 1922-ben távozott és két évig Gyulán volt igazgatóhelyettes a Társulati Polgári Fiúiskolában. 1924-ben Gyuláról Hajdúböszörménybe költözött és a Hajdúböszörményi Református Polgári Leányiskola igazgatói tisztét töltötte be egészen 1943-ban bekövetkezett nyugállományba vonulásáig. Az ifjúság nevelését nem csak tudományos értelemben tartotta fontosnak. 1924-től tagja volt a Magyar Vöröskereszt Egylet helyi választmányának, valamint a

Magyar Ifjúsági Vöröskereszt helyi megbízottja, majd nevelőtanára is volt éveken át. Az általa szerkesztett leányiskolai értesítőből kiderül, hogy a gyermekek szabadidejének hasznos eltöltése céljából elősegítette és bátorította különböző ifjúsági szervezetek, önképzőkörök működését az iskolában. Komoly hangsúlyt fektetett a sportra, igazgatósága alatt a különböző megyei és országos sportversenyeken szép eredményeket értek el a tanulók. Diákjai sikeresebb továbbtanulása céljából 1938-ban továbbképző tanfolyamot szervezett az iskola keretein belül. A legmodernebb elvek szerint alakította az iskola oktatási rendszerét, számos újítást vezetett be, mint a filmvetítő szoba vagy a tanulást segítő szemléltetőeszközök beszerzése, iskolai éremgyűjtemény létrehozását kezdeményezte, amelynek alapjait saját gyűjteményéből adományozta az iskolának. Oktató, népművelő munkáját már az 1924-es ideköltözésétől az iskolán kívül is folytatta. 1927-től, amikor a Közművelődési Egyesület választmányának tagjává választották, számos ismeretterjesztő előadást szervezett és tartott az egyesület téli alkalmi keretében. A helyi református leányiskola igazgatójaként fontos szerepe volt a hajdúböszörményi egyházi életben is. Nyugdíjazásáig nem csak tagja, de jegyzője és gondnoka is volt az iskola igazgatótanácsának. 1935-ben az ő szorgalmazására indított Bocskai Népe címen újságot a helyi református gyülekezet, melynek szerkesztője és felelős kiadója lett. Az ő javaslatára vette fel 1931-ben a polgári leányiskola a hajdúböszörményi születésű Baltázár Dezső püspök nevét. Mindezek mellett lelkesen részt vett Hajdúböszörmény két világháború közötti pezsgő civil életében. 1927-től 1937-ig szerkesztette és részben írta a Hajdúböszörmény és vidéke című helyi lapot, valamint több civil egyesületnek is tagja és vezetője lett, mint a Fazekas Gábor-Iparos Olvasókör, a Hajdúböszörményi Sakk-kör, vagy a sikeres szereplései révén országos hírnévre szert tett Törekvés Dalkör, a Polgári Lövészegylet, a Polgári Kaszinó, a Vörös Kereszt Egylet vagy a hajdúböszörményi Önkéntes Tűzoltó és Mentőegyesület. Már 1924-ben szorgalmazta a városvezetésnél egy helytörténeti gyűjtemény létrehozását, melyre még ebben az évben képviselőtestületi határozat született. H. Fekete lelkesen megkezdte a leendő Városi Múzeum anyagának gyűjtését és töretlen elszántsággal kijárta a városvezetésnél, hogy 1928-ban állandó helyiséget (az egykori Hajdúkerületi Székházban) és éves költségvetést szavazzanak meg a múzeumnak, melynek igazgatója volt kisebb megszakítással 1957. április 30-ig. Azt a célt tűzte maga elé, hogy a Városi Múzeum ne csupán Hajdúböszörmény, de az egész Hajdúság kulturális értékeinek megőrzőjévé váljon és ezt az elvet vezetősége egész ideje alatt megtartotta. Lelkes revizionista, egyik legismertebb munkája Hajdúböszörmény utcanéveiről készült összeállítás 1929-ből, amikor egy önkormányzati bizottság tagjaként megbízták a város új utcanéveinek összeállításával. Ezen munkája máig hatóan rajta hagyta nyomát Hajdúböszörményen. Közéletében betöltött szerepének következményeként 1936-tól a helyi képviselő-testület állandó választmányának is tagja, megbízatásában pedig egyben a szegényügyi bizottság munkájában is részt vesz. 1939-től az önkormányzat Népművelő Bizottságának elnöke. Döntő szerepe volt az 1937-es Hajdúhét létrehozásában, melynek szervezésében és lebonyolításában is jelentős szerepet vállalt. H Fekete Péter nem csak lelkes patrióta volt, hanem mélyen hívő református keresztyén tanító is. Pedagógusként olyan országos jelentőségű szervezeteknek volt tagja és vezetője, mint a Tiszavidéki Polgári Iskolai Tanári Kör, melynek elnöki tisztét is betöltötte, illetve az Országos Református Tanáregyesület Polgári Iskolai Szakosztálya, melynek szintén elnöke lett 1928-ban. 1931-től az Országos Polgári Iskolai Tanáregyesület igazgató tanácsának tagja, majd a szervezet alelnöke. Konzervatív felfogású református keresztyén tanítóként és egyben nagy szakmai gyakorlattal rendelkező polgári iskolai igazgatóként őt kérték fel a polgári iskolák számára készülő Értesítő és Rendtartási Könyv összeállítására, valamint

ő szerkesztette a Református polgári iskolák Ellenőrző Könyvét és az Ellenőrző Értékesítő Könyvet is. Több előadást tartott az Országos Református Tanáregyesület éves gyűlésein az iskoláztatás reformjáról, a bevezetendő új módszerekről. 1929-ben az éves gyűlést az ő kezdeményezésére Hajdúböszörményben tartotta az egyesület. A Magyar Református Egyházban elsősorban az oktatás terén igen komoly érdemeket szerzett, melynek elismeréseként több mint 10 éven át tagja a Református Egyházkerület Tanügyi Bizottságnak, ezen tiszténél fogva az Alsószabolcs - Hajdúvidéki Református Egyházmegye tagja is, valamint 1937-től a Magyarországi Református Egyház egyetemes tanügyi bizottságának polgári iskolai szakelőadója a II. világháború végéig. Karrierje csúcán, 1939-ben az Alsószabolcs - Hajdúvidéki Református Egyházmegye egyháztanácsának előkészítő és gazdasági bizottsági tagja. 1929-ben figyelme a politikai élet felé fordul, 1930-ban a Keresztyén, Kiszgazda, Földműves és Polgári Párt helyettes elnöke, majd 1936-ban már a Gömbös Gyula által vezetett Nemzeti Egység Pártjának alelnöke, művelődési osztályának pedig elnöke lesz. Amikor 1939-ben a párt nevet változtat Magyar Élet Pártjára a hajdúböszörményi szervezet társelnöke lett. A párt tevékenységét a korszak vezető politikusainak, Bárdossy Lászlónak, Kállay Miklósnak, Teleki Pálnak a neve fémjelzi, mely tükrözi H. Fekete hitét abban, hogy az önálló, nemzeti Magyarországnak elégtételt kell vennie a Trianonban elkövetett bűnökért és határait minden áron vissza kell állítania, akár nemzetközi segítséggel, akár önerőből. Ezért pedig minden becsületes magyar embernek legjobb tudása szerint kell dolgoznia, hogy nemzet felemelkedhessen és a rajta elkövetett sérelemért elégtételt vehessen. Ezt az elvet mind pedagógusként, mind közéleti szereplőként végig szem előtt tartotta és hirdette. Ő maga szabadidejét különböző hobbiknak szentelte, melyekben szintén komoly eredményeket tudott felmutatni. Éremgyűjtőként már egészen korán tagja lett a Magyar Numizmatikai Társulatnak, de 1926-tól a Magyar Néprajzi Társaságnak és a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak is tagja és folyamatosan írásai jelennek meg az Ethnographia és a Magyar nyelvőr című folyóiratokban. Tíz éven át külső munkatársa volt a Magyar Királyi Hadtörténeti Múzeumnak. Magyarország azonban a vesztes oldalon került ki a második világháborúból és az 1948 utáni kommunista hatalmi berendezkedés mindezt teljességgel a két világháború közötti politikai és szellemi elit számlájára írta. H. Fekete az 1930-as évekből aktív politikai szerepvállalása innentől bűnként került fel a képzeletbeli rovásfára, amit nem enyhített az sem, hogy H. Fekete jelleméből fakadóan egyszerűen nem tudta megtagadni elveit. Bár polgári leányiskolai igazgatóként 1943-ban nyugdíjba ment, továbbra is ő vezette a Városi Múzeumot. A Rákosi-féle politikai érában azonban nemkívánatos elemmé vált, ezért 1952. január 1-jével eltávolították a múzeum éléről. A tudományos munkát tovább folytatta, írásai jelentek meg országos periodikákban, valamint ekkor tárta fel a középkori Vid falu templomát, melyről cikket is írt. Azonban ezeket az írásokat – talán politikai okokból – nem hozták le a vezető tudományos periodikák. A vidi ásatásról szóló írását csak 1959-ben közölte le az Archeológiai Értesítő. Tudományos pályafutása záróakkordjaként a Szejadi-járás gyászos évfordulójára jelent meg utolsó műve Hajdúböszörményben 1960-ban „Hajdúszoboszló és a Hajdúság pusztulása 1660-ban” címmel. Társadalmi, majd tudományos elszigetelődése egyre zárkózottabbá és családostabbá tette. Az 1956-os forradalom leverése után 1957-ben visszahívták a múzeum élére, de csak 1960. február 16-ig tölthette be az igazgatói tisztelet. Ekkor ismét elmozdították, ezúttal végleg. Ez az újabb félreállítás már az ő rendíthetetlen kitartását is kikezdte: 1963-ban családostan elköltözött Hajdúböszörményből. Először Nagykőrösre ment, távoli rokonaihoz, de utolsó éveit Cegléden, idegen környezetben töltötte és ott érte a halál is 1966. április 28-án. Ezzel kapcsolatosan is olyan akkurátus pontossággal rendezett, mint ahogyan életében minden más dologgal tette. Nem csak végrendeletet írt, de saját gyászjelentését is kinyomtatta kihagyva a dátumoknak a megfelelő helyeket. Végrendelete értelmében holttestét Hajdúböszörményben, a Keleti temetőben helyezték örök nyugalomra az előre elkészített sírkő alá 1966. május 1-jén.

2. Köles béles

A Köles béles Hajdúböszörményben az egykori paraszti családokban kedvelt sütemény volt. Szívesen sütötték, mivel egy olcsó süteménynek számított. A tölteléket jelentő kölest valamennyi paraszti család termelte. Többféle módon fogyasztották pl: tésztakása, fordított kása, karimás kása, kásás lepény, kása leves. Általános volt állatok a hántolatlan kölessel történő etetése. A Köles béles a Lakodalmi béleshez némileg hasonló, de a nyers tésztát a kenőlék rákenése után csak egyszer kell hajtani és így is megjelenik a tészta levelessége. Másrészt a Lakodalmi béles formázása inkább csúcsformázással készül, míg a

köles bélesnél a négyzet töltelékezése után a négy sarkát egymásra hajtjuk, hasonlóan a kött béleshez. A tészta elkészítése: A lisztet a zsírral, tojással, tejföllel, sóval összegyúrjuk, téglalap formájúra kinyújtjuk. A kenőlékhez a zsírt felolvasztjuk, belekeverjük a lisztet, mellyel megkenjük a kinyújtott tésztát. Összehajtogatjuk és legalább 30 percre vagy egy éjszakára hűtőbe tesszük. Tölték: A hántolt kölest átmossuk, majd tejben cukor, vaníliás cukor, és fahéj hozzáadásával megfőzzük. A hűtött tésztát, lisztezett deszkán kinyújtjuk és 8x8 cm – re vágjuk. A tölteléket a tészta közepére tesszük, a négy sarkát egymásra hajtjuk.

A Magyar Néprajz IV. kötetében olvashatunk a bélesről, annak is különböző változatairól. A parasztgazdák a napszámosok ellátására kenyérsütéskor kelesztetlen bélest úgynevezett régi paraszt bélest sütöttek. Az egyszerűbb régi paraszt béles tésztáját lisztel, tojással, zsírral, tejföllel gyúrták. 19. sz- ban főként az Alföldön a béles tölteléke a köles volt. A különböző tájegységekben túró, káposzta, mák, lekvár, dió, töltelék is kedvelt volt. A köles Fényes Elek írásából is ismerté vált:” a kása kedvelt eledele lévén a köznépek, e végből köles mindenütt bőven vették.” A „Köles béles” megyénk számos településén, köztük Hajdúböszörményben, Debrecenben, Szovátán, Hajdúnánáson is ismert, kedvelt tészta-féle volt. Egy hajdúböszörményi család receptfüzetében találkoztunk e sütemény leírásával; de a Köles béles idős háziasszonyok visszaemlékezésében is él. Több visszaemlékező elmondta, hogy a családi gazdaságukban a köles az egyik kedvelt növény volt. Az állatok etetése mellett hántolva tejben főzve a béles töltelékként készítették. Kedvelt volt a köles lepény, és a karimás kása.

3 Vásári vajasperec

A Vásári vajasperec jellegzetes böszörményi sütemény, melyet a vásárokon zsinórra felfűzve, egy rúdon árultak. A gyerekek vásárfiaként kapták, amit a nyakukba akasztva kóstolgattak. A perec a magyar népi táplálkozásban országosan ismert volt. XVII. században általában az egyedülálló parasztasszonyok szakosodtak a perecsütésre. Ilyen perecsütő központ volt a debreceni, ahonnan az apró fűzéses, az úgynevezett vásári vajasperecet a Debrecen környéki városok, falvak – így a hajdúböszörményi – vásáron és a piacon zsinórra fűzve árulták. Egy zsinórra 20- 30 perecet fűztek, melyet egy rúdra akasztva kínáltak. A vásárolt perecet a családok vásárfiaként vitték haza. A Vásári vajasperecet, vagy a perecek más változatait (Zsíros perec, Parasztperec, Nagy vajasperec, Soványperec, Főtt perec) régen a nagy étkezésekkor, családi alkalmakkor, esetenként kávéval fogyasztották. A Vásári vajasperec, illetve az apró vajasperec az egykori lakodalmakban is szerepet játszott: „A vőfély mikor a mennyasszonyt a vőlegényes házhoz vitték, új rostából apró perecet szórta báméskodók közé. A lakodalomban éjjel perecet kínáltak. Névnapi szentén jelen volt a magyar nép ezen egészséges eledele”. A pereceket perec sütőasszonyok készítették, akik száma Debrecenben (az 1798.- összeírás szerint) elérte a 40 főt. Ők a piacokon, vásárokon árúsították. Az ez ideig ismerté vált történeti források ugyan nem említik Debrecen után a legnagyobb település a Hajdúböszörmény perecsütő asszonyait, de a féltve őrzött családi receptfüzetekben olvasható a perec receptje. Ez arra utal, hogy az ügyes háziasszonyok maguk is elkészítették koruk kedvelt apró süteményét. Hajdúböszörményben az 1940-ből és 1942-ből származó családi füzetekben megtalálható a perec készítés leírása, de az idős háziasszonyok és férfiak visszaemlékezéseiben is él. Több visszaemlékező elmondta, hogy a böszörményi piacokon, vásárokon zsinórra felfűzött kis vajaspereceket árúsítottak. A perec karikákat a gyerekeknek vásárfiaként vették. 1940-ből és 1942-ből származó családi füzetek csak arra utalnak, hogy ekkor jegyezték fel a perec receptjét, de ez a leírás vélhetően a korábbi ismeretek dokumentálása.